

Dones i filles

Resum de la conferència feta a Vincles, desembre 2007

Dolors Folch
Escola d'Estudis d'Àsia Oriental
Universitat Pompeu Fabra

1. L'augment demogràfic

Tot i que actualment es tingui la impressió de que els xinesos sempre han estat molta més gent que els altres pobles, el fet és que el creixement demogràfic xinès es va mantenir força estable – tot i les baixades i pujades que caracteritzen un règim demogràfic antic – fins als segles XVI i XVII. És aleshores que la conjunció d'una sèrie de factors – augment dels territoris, arribada dels productes americans que permeten estendre els conreus a terres més altes, més àcides i més pedregoses, i millores esteses en el camp de la pediatria – desapareixen per primer cop de forma contínua el creixement demogràfic xinès. Els grans desastres del segle XIX i XX – guerres de l'opi, rebel·lió dels Taiping, guerres colonials, invasió japonesa i guerra civil – inflexionaran només una mica la corba de creixement, que reprèn de forma imparable amb el final del segle de guerres i la instauració de la República Popular l'any 1949. A partir d'aleshores la població xinesa augmenta en 100 milions d'habitants cada 7 o 8 anys, fins arribar al cens de 2007 amb 1.321 milions d'habitants. Pel 2020 es preveu una població de 1.500 milions i pel 2050 una de 1.600. Aquest gran creixement ha dotat a Xina d'una proporció extraordinària de població en edat laboral – el 76% de la població total – que explica en bona part l'imparable impuls de creixement de la Xina actual. La combinació de pocs nens – resultat de les mesures recents – i pocs vells – resultat de l'anterior taxa de mortalitat – proporciona a Xina una taxa de dependència baixa: la immensa majoria de la població laboral disposa de tot el temps necessari per poder treballar.

Però la baixa natalitat i l'allargament actual de la vida estan canviant ràpidament el panorama: Xina pateix un envelliment accelerat, que en 20 anys pot alterar dràsticament el % de població activa i la taxa de dependència. I això en un context en que el 80 % de la població rural i un percentatge considerable de la població urbana no tenen cap mena de cobertura de pensions. Xina té ara el repte de fer-se rica abans de fer-se vella: el 2002 Jiang Zemin ja va dir que les dues dècades fins 2020 eren la gran oportunitat estratègica del país.

2. La situació de les dones a Xina

Les dones xineses vivien tradicionalment sota una societat patriarcal, patrilineal i patrilocal. Era una societat patriarcal perquè els homes controlaven tot el poder: les dones quedaven sota l'autoritat successiva del pare, el marit i el fill. En aquest context era vital per les dones tenir una família uterina masculina pròpia, ja que aquesta era la única via per tenir algun control sobre el poder. Per això, tradicionalment, també les dones volien fills mascles. Era una societat patrilineal, perquè els descendents i la herència ho eren només per via masculina. Les dones i les nenes no participaven en el culte als avantpassats, que era el pol religiós de la Xina tradicional. Quedaven excloses de la herència i només en alguns períodes van arribar a poder disposar de la seva dot. Era una societat patrilocal perquè els matrimonis nous anaven a viure sempre amb la família del marit: si a això hi afegim que no es casaven mai amb gent del propi llinatge, el matrimoni les obligava sempre a abandonar el seu poble i a tallar, de fet, les relacions

amb la seva família original. Aquesta triple subjecció afectava a totes les dones, ja que la solteria era desconeguda.

La llei del matrimoni de 1950 va alterar substancialment la situació de les dones. Es van prohibir els matrimonis forçats, la venda de nenes en matrimoni, la introducció de concubines a la llar, l'abandonament de nenes i l'infanticidi. Al mateix temps es van introduir els drets legals i econòmics de les esposes: anys després la constitució de 1982 va garantir la igualtat entre els sexes i va instituir la obligació de concedir el divorci, i la llei de la herència de 1985 va garantir el dret a la herència de filles i vídues – un col·lectiu especialment castigat ja que la tradició anatemitzava a les que es tornaven a casar. No és d'estranyar que, de totes les lleis inicials del maoisme, la del matrimoni fos la que més reticències va suscitar entre els camperols, i la que va ser de més difícil aplicació.

Avui en dia la situació ha canviat, però tampoc del tot. La patriarcalitat està abolida sobre el paper, però durant el maoisme es va transferir de fet al partit. La patrilinealitat va anar quedant debilitada amb cada nova llei, però el fet decisiu per l'alliberament econòmic de les dones ha estat la emigració. Quan marxen els homes i les dones es queden, la seva propietat es veu reforçada; quan són elles les que marxen, els diners que envien a casa les converteixen en el suport econòmic de la família. Per contra, la patrilocalitat segueix estant força vigent al camp, on les dones es segueixen casant fora del propi poble i van a viure al poble del marit: això contribueix a mantenir la preferència pels nens, que són els que es quedaran.

3. Del control de natalitat a la planificació familiar

Des dels primers censos de la nova república, a principis dels anys 50, va resultar evident que el creixement demogràfic tan accelerat absorbia tots els recursos que es creaven i era un fre a la modernització del país. El 1954 es va llançar la primera campanya de control dels naixements, que va ser interrompuda el 1958 pel Gran Salt Endavant, que, a més, va castigar a treballs forçats al camp als que havien defensat el control de natalitat; el 1962 es va llançar la segona campanya, que va quedar també engolida pels sobresalts de la Revolució Cultural. Igual que havia passat abans, les veus que propugnaven un control de la natalitat anaven en contra de la onada d'optimisme il·limitat sobre les possibilitats del poble xinès que va caracteritzar els dos moviments del Gran Salt Endavant i de la Revolució Cultural. Quan, al 1972, el radicalisme extrem de la Revolució Cultural va començar a minvar, es va llançar una tercera campanya de control de naixements, que propugnava que els fills es tinguessin: “Tard, espaiats i pocs”.

El canvi substancial es va produir amb la mort de Mao i l'inici de les reformes. Al 1979 es va iniciar la quarta campanya, que aquest cop era ja de Planificació de naixements: a partir d'aleshores la qüestió de la natalitat va passar a ser una peça de la planificació general de l'estat, i es va disposar de molts més mecanismes per fer-la aplicar. En aquesta campanya es va plantejar la política del Fill Únic, que va ratificar la llei del Matrimoni de 1980. Al camp, però, aquesta llei va despertar una animositat intensa, accentuada encara més quan es van generalitzar les màquines d'ultrasons que detecten el sexe del fetus, i quan van començar les grans campanyes d'esterilització – les més massives van ser el 1983 i el 1991 - per aquelles que ja havien tingut un fill.

La família ideal que propugnaven els quadres del partit – i que tenia una expressió numèrica de 8/4/2/1 (8 besavis, 4 avis, 2 pares, un fill) – va ocasionar una animositat greu al camp en contra dels quadres, als que acusaven de “voler diners, voler cereals i voler vides”.

Per altra banda la duresa amb que es va aplicar la llei va provocar un allau d'avortaments, d'infanticidis i d'abandonament de nenes, que ha quedat reflectit en una desigual distribució de la població per sexes, especialment visible en les franges d'edat dels darrers 15 anys. No podem descartar, però, que algunes d'aquestes nenes desaparegudes estiguin amagades: de fet les crides periòdiques del govern demanant que es legalitzin els *hai haizi*, els nens negres, o amagats, apunten a l'existència d'una població nombrosa de nenes que haurien desaparegut només en el pla administratiu.

4. La preferència pels nens

La preferència pels nens és una constant àmpliament verificada al llarg de la història xinesa. Ja al 1300 aC els ossos oraculars dels Shang consideraven un mal part aquell que acabava amb una nena, i al 800 aC el Clàssic de la Poesia donava fe d'un tracte diferenciat a nens i nenes:

*Quan neix un fill
Posa-te'l a dormir al llit
Vesteix-lo amb vestits fins
i per jugar dóna-li jade*

*Quan neix una filla
Posa-la a dormir al terra
Embolica-la amb un tros de drap,
i per jugar dóna-li un tros de teula trencada*

Quan la Tradició Central xinesa va prendre cos, cap al 300 aC, els filòsofs van deixar constància per primer cop de l'infanticidi de nenes. Al 300 aC, Han Feizi, el gran filòsof legista escrivia:

Quan els pares tenen un fill, es feliciten un a l'altre, però quan tenen una filla, la maten. Les dues actituds són mostres de l'amor dels pares, però es feliciten un a l'altre només quan neix un fill i la maten quan és una nena perquè tenen en compte les futures conveniències i calculen els seus interessos a llarg termini

En arribar l'edat moderna, al segle XVI, nombrosos missioners van donar fe d'aquesta circumstància. Matteo Ricci, que establiria les missions jesuïtes a Xina a final dels segle XVI, va deixar constància de que:

En algunes províncies tenen el pèssim costum d'ofegar als nadons que són nenes. La raó que donen els seus pares és que es veuen incapaços de mantenir-les. A vegades això ho fa també gent que no és pobre de solemnitat, per por a que arribi un dia en que no soguin capaços de cuidar d'aquestes nenes i es vegin obligats a vendre-les a desconeguts.

Molt més detallat encara va ser el testimoni de Domingo Fernández de Navarrete, un dominic que va escriure, en el 1676:

(T2, cap. X, fol. 83-84, 2). "Pero con la piedad, que tan natural es a las mugeres, y mucho mas a las madres, con los que han traido en sus entrañas, se halla en las de China la mayor crueldad para con las hijas, que imaginar se puede. Son muy muchas, assi ricas, como pobres, las que pariendo hijas las ahogan, y matan, y las que son algo mas piadosas, las hazen poner debaxo de una vatea, donde las dexan morir con rigurosissimo trabajo, y pena. Yo vi una, que avia tres dias, que padecia de la manera dicha, dava unos quexidos, que moverian a piedad a unas peñas, y solo estava taviague en medio de la cama de su cruel madre. Vi al padre que la engendró; vi a los abuelos

que passavan junto a la vatea, y la que con su llanto me atravesava las entrañas, no hazia mella alguna en las de aquellos tigres: pedi la criatura, condescendieron con mis ruegos, a vezes se oponen y niegan peticion tan justificada; quitamos la vatea, y estava la niña boca arriba, pidiendo favor al Cielo, los piecillos, y braços tenia encogidos, sus espaldillas inmediatamente sobre duros guijarros, bañados de agua, y lodo".
"Yo quede admirado de ver, que de aquella manera huviesse vivido tres dias, y tres noches: el color era tan encendido, que parecia pura sangre: llevela, bautizela luego, pusela por nombre Maria, dila a criar a una Christiana; a pocos dias fue manifestando el daño, que la avia causado aquel breve, aunque penosissimo modo de vivir; todos los niervos se la encogieron".

Aquesta preferència pels nens ha desequilibrat de forma seriosa la sex ratio dels xinesos. Si bé la sex ratio normal en néixer és la de 105 nens per 100 nenes, el 1981 era ja de 108,5, el 1989 havia arribat al 114,7, i el 2003 era ja de 123.

Per evitar que aquesta preferència pels nens desequilibrés encara més la sex ratio, a partir de 1984 es va autoritzar un segon fill si el primer havia estat una nena. És per això que la sex ratio actual és molt més desequilibrada encara en els segons fills que en els primers: el 1989 era de 121, al 2000 arribava ja a 152.

Xina no és l'únic país en que es produeix aquest desequilibri, que és general a tota l'Àsia Oriental. Al món hi falten actualment 100 milions de nenes, de les quals uns 30 milions són xineses. De fet des de 1990 a Xina falten sistemàticament un milió de nenes cada any.

5. L'abandonament de nenes

Actualment s'han realitzat ja estudis en profunditat en alguns orfenats xinesos, i s'han fet treballs de camp amb col·lectius de pares de nenes abandonades. Les dades de l'orfenat de Wuhan, un dels més ben estudiats, proporcionen vàries dades rellevants. En primer lloc un augment espectacular d'abandonaments a partir dels anys 90, quan es passa d'unes 100 o 200 entrades anuals a unes 1200; en segon lloc, un augment radical del número de nenes, que són més del 90%, i estan totes sanes, tret dels traumes proporcionats pel mateix abandonament; en tercer lloc, un augment de les patologies en els nens molt menor de nens abandonats. A mitjans dels anys 90, quan les estadístiques oficials donaven la xifra de 160.000 criatures als orfenats xinesos, les estimacions més fiables situaven aquest nombre en el milió.

Contràriament al que propugnava un famós reportatge sobre els orfenats xinesos, difós per la BBC el 1985, *Les sales de la mort*, en la immensa majoria dels orfenats els nens estan raonablement cuidats: el seu principal enemic no és la malaltia dels seus cuidadors sinó la pobresa de les institucions, que sovint no tenen ni els medicaments ni el personal qualificat que els caldria.

Els estudis sobre col·lectius de pares de nenes abandonades han començat també a donar resultats. En un estudi fet el 2004 a 247 famílies que havien abandonat nenes es va poder donar alguna desposta a les preguntes més urgents.

Qui abandona les nenes? Majoritàriament es tracta de població rural, però la població flotant que ha emigrat a les ciutats fa que el fenomen s'estengui també al món urbà.

Quina mena de nens abandonen? **El 96% són nenes; el 86% estan ben sanes; el 80% tenen una germana quan les abandonen i probablement tindran un germà.** Només el 10% són nens; entre ells, el 60% tenen algun handicap

Per què les abandonen? Explícitament, per poder optar a un fill.

On les abandonen? Lluny de casa, ja que abandonar nens, a part de ser un delict, està mal vist i de preferència en llocs molt transitats: estacions de tren o autobús i mercats.

6. Les adopcions

Els xinesos tenen una llarga tradició d'adopcions i aquestes van ser molt nombroses al llarg dels anys 80: les dades oficials parles de 184.000 adopcions domèstiques, però les estimacions fiables eleven el número a 600.000.

La situació es va capgirar amb la llei d'adopció de 1992, que volia regular les adopcions internacional i que al mateix temps va posar uns impediments molt greus a les adopcions nacionals. Per aquesta llei, els pares adoptius xinesos no podien tenir altres fills, havien de ser estèrils i havien de tenir més de 35 anys. La duresa d'aquestes condicions va confinar als orfenats a centenars de milers de nenes xineses. Al 1999 la pressió de tantes nenes als orfenats va obligar a canviar la llei: ara els pares adoptius poden tenir un altre fill i han de tenir més de 30 anys.

Per contra, en data molt recent, 31 d'octubre del 2007, les condicions de l'adopció internacional s'han endurit. Ara els adoptants han de ser una parella d'un home i una dona (el que exclou les adopcions per part de solters i homosexuals) amb una relació matrimonial estable, d'un mínim de 2 anys. Si el marit o la dona han tingut matrimonis anteriors (no més de 2) el matrimoni actual ha de tenir un mínim de 5 anys. Tant el marit com la dona han de tenir més de 30 anys i menys de 50. Per l'adopció de nens amb necessitats especials, ambdós han de tenir més de 30 anys i menys de 55. Tant el marit com la dona han de ser totalment sans física i mentalment. En aquest apartat hi figuren malalties com l'epilèpsia o la obesitat. La família ha de tenir uns ingressos anuals de 10.000\$ per cadascun dels seus membres i un patrimoni de 80.000\$. Tant el marit com la dona han d'haver aprovat tota la secundària, ja sigui el batxillerat o l'educació professional.

Bibliografia

EVANS, K. (2000). *The Lost Daughters of China*. Nova York: Penguin.

GALLAGHER, M. (2001). Women and Gender. In H. GISKIN & B. WALSH (Eds.), *An introduction to Chinese Culture through the Family*. Nova York: State University of New York Press.

JOHNSON, K. (2004). *Wanting a Daughter, needing a Son*. Minnesota: Yeong & Yeong.

WHITE, T. (2006). *China's longest campaign. Birth Planning in the People's Republic, 1949-2005*. Ithaca: Cornell University Press.